

OD REDAKCJI

Dotychczasowe klasyfikacje kierunków rozwoju myśli pedagogicznej zawarte w polskich podręcznikach pedagogiki nie wyróżniają polskiej odmiany pedagogiki konserwatywnej (wobec edukacji konserwatywnej mocno rozwiniętej w USA czy w Anglii). Wydaje się to niedorzecznością, bowiem konserwatyzm oparty na obronie porządku społecznego oraz umacnianiu tradycyjnych wartości: religii, narodu, państwa, rodziny, hierarchii, autorytetu, obecny był w polskiej kulturze. Nieobce Polakom były też dążenia do obrony istniejącego porządku ze względu na przekonanie o korzystniejszej zmianie ewolucyjnej niż rewolucyjnej. Konserwatywni pedagodzy uważają ponadto, że rolą edukacji jest kształtowanie u wychowanków poczucia kulturowej tożsamości. Pogląd ten był i jest szeroko obecny w polskiej myśli pedagogicznej – czego prostą konsekwencją jest kierunek jej rozwoju noszący miano pedagogiki konserwatywnej. Zadaniem badaczy jest identyfikacja tego kierunku, wprowadzenie go do literatury naukowej z zakresu dyscypliny pedagogika i jego sukcesywne rozwijanie.

Poddanie przeze mnie pod dyskusję zagadnienia pedagogiki konserwatywnej związane jest z szeroko rozumianym kryzysem współczesnego człowieka, kultury, religii – kryzysem od wielu lat tak dobrze już zdiagnozowanym w literaturze przedmiotu. Wśród wielu jego uwarunkowań pojawia się defensywna rola Kościoła katolickiego zarówno w Polsce, jak i na świecie; z dominującej kiedyś w kwestii budowania antropologicznych i dogmatycznych fundamentów wychowania schodzi na margines życia społecznego, oddając jego przestrzeń innym religiom lub laickim nurtom kulturowym. Wielu spośród jego duchowieństwa uprawiającego pedagogikę marginalizuje nie tylko katolicką, ale także chrześcijańską założeńowość wychowania poprzez rozwijanie pedagogiki religii jako subdyscypliny wyprowadzonej poza wyznania chrześcijańskie. W ten sposób otwiera się drogę do daleko posuniętej multikulturowości (międzykulturowości), która praktycznie zmierza do unicestwienia cywilizacji łacińskiej. Ten nurt kulturowy połączony

z wszelkimi odmianami współczesnych socjalizmów (neomarksizmów) prowokuje – ze względu na przekonanie o wielkiej wartości obecności pluralizmu w myśli pedagogicznej – do zwrócenia się ku myśli konserwatywnej, jako zdolnej zachować cywilizację łacińską i jej kulturę. To z powyższych powodów obrady dwóch ostatnich Seminarium Polskiej Myśli Pedagogicznej poświęcone były kolejno tematowi „Konserwatywna myśl pedagogiczna w Polsce – mapowanie pola badawczego” (VII Seminarium w roku 2021) oraz zagadnieniu „Przedstawiciele konserwatywnej myśli pedagogicznej w Polsce” (VIII Seminarium w roku 2022). Wskutek inspiracji i refleksji VII Seminarium w tomie 8/2022 „Polskiej Myśli Pedagogicznej” opublikowano jedenaście artykułów oraz jeden tekst archiwalny, pokazujących nowoczesną edukację w duchu konserwatywnym oraz historię konserwatywnej myśli pedagogicznej w Polsce.

Niniejszy tom częściowo inspirowany jest rezultatami obrad VIII Seminarium Polskiej Myśli Pedagogicznej. W jego efekcie okazało się, że konstrukcja listy przedstawicieli polskiej konserwatywnej myśli pedagogicznej sprawia dziś pewne trudności. Nielicznych jednakże udało się przywołać, pokazując konserwatywne wizje człowieka i jego wychowania, konserwatywną kulturę i także wizje społeczeństwa; organizacje i instytucje oświatowe w duchu konserwatywnym czy konserwatyizmu jako nurtu myśli pedagogicznej.

„Konserwatywność” niektórych interpretacji i propozycji może rodzić dylematy. W wielu bowiem koncepcjach pedagogicznych jest tak jak u głównego bohatera artykułu Stanisława Gałkowskiego, który pisze: „W pismach Znanięckiego można znaleźć niezwykle krytyczną wizję kultury mu współczesnej, jak też bardzo optymistyczną wizję »cywilizacji przyszłości«. Pierwsza ma w oczywisty sposób charakter konserwatywny, a w moim przekonaniu wątki konserwatywne (m.in. podkreślenie roli elit, konieczność harmonijnej współpracy między stanami i grupami społecznymi) obecne są również w tej drugiej”. Jednym słowem: na etapie wyłaniania z nie zawsze dookreślonego pola myśli pedagogicznej jej nurtu formalnie dotychczas nieobecny dylematy, dyskusje, próby są rzeczą oczywistą, są też pewnym „zdrowym objawem” zmagania badaczy z materią spuścizny i problemami współczesności. Ponadto rzecz całą utrudnia fakt rozległości samego konserwatyizmu i wielości jego wewnętrznych nurtów.

W niniejszym tomie¹ przedstawiamy Czytelnikowi czternaście tekstów, w tym dwanaście artykułów recenzowanych (z czego dwa końcowe teksty to artykuły recenzyjne) oraz polemikę naukową dwóch wybitnych Profesorów – Stanisława Gałkowskiego i Lecha Witkowskiego. Jako redaktor naczelna czasopisma uważam ten fakt za istotne wydarzenie naukowe.

---

¹ Druga część rocznika „Polska Myśl Pedagogiczna” – tom 9/2 (2023) – poświęcona jest kobiecie w nauce i edukacji. Będzie redagowana przez Dominikę Jagielską i Barbarę Ostafińską-Molik.

Mam nadzieję, że część pierwsza dziewiątego tomu „Polskiej Myśli Pedagogicznej” będzie inspiracją dla pedagogów – badaczy teorii i praktyk pedagogicznych; że poszerzy studentom oraz nauczycielom akademickim pole wolności wyboru w zakresie własnych preferencji w obszarze teorii wychowania i nurtów pedagogicznych; że poszerzy perspektywę oglądu spuścizny naukowej pedagogiki, spuścizny godnej ocalenia i kontynuacji.

Janina Kostkiewicz²
Kraków, 24 lipca 2023 roku

---

² Prof. dr hab. Janina Kostkiewicz – profesor w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego; przewodnicząca Rady Dyscypliny Pedagogika UJ; założycielka i redaktor naczelna czasopisma „Polska Myśl Pedagogiczna”; autorka m.in. monografii: *Polski nurt krytyki nazizmu przed rokiem 1939* (Kraków 2020), *Pedagogika humanizmu społecznego Andrzeja Niesiołowskiego* (Kraków 2015), *Kierunki i koncepcje pedagogiki katolickiej w Polsce 1918–1939* (Kraków 2013), *Wychowanie do wolności wyboru* (Kraków 2008); redaktorka i współautorka wielu monografii zbiorowych oraz licznych artykułów; e-mail: janina.kostkiewicz@uj.edu.pl.

FROM THE EDITOR

The current classifications of the development of pedagogical thought contained in Polish pedagogy textbooks do not distinguish the Polish variety of conservative pedagogy (compared to the conservative education strongly developed in the USA or England). This is a serious oversight, as conservatism based on defending social order and strengthening traditional values – religion, nation, state, family, hierarchy, authority – has been long-present in Polish culture. Poles have also long strived to defend the existing order due to the belief that evolutionary change is more beneficial than revolutionary change. Conservative educators, however, believe that the role of education is to shape students' sense of cultural identity. This view was and is widely present in Polish pedagogical thought – the simple consequence of which is the development of what is called “conservative pedagogy.” The task of researchers is to identify this direction, to introduce it into the scientific literature in the field of pedagogy, and to develop it further.

I put forward for discussion the question of conservative pedagogy in 2021 within the broader crisis of contemporary man, culture, and religion – a crisis that has already been so well diagnosed in the literature for many years. Among the many factors giving it shape is the defensive role into which the Catholic Church has transitioned, both in Poland and in the world. From her once dominant role as the builder of the anthropological and dogmatic foundations of education, the Church has been moving to the margins of social life, giving way to other religions or to secular cultural trends. Many clerics working as pedagogues marginalize not only the Catholic foundations, but also the broader Christian foundations, of education by developing religious pedagogy as a subdiscipline outside Christian denominations. In this way, the path has been opened to far-reaching multiculturalism (interculturalism), which in effect leads to the annihilation of Latin civilization. Due to the belief in the value of pedagogical pluralism, this cultural trend, when combined with all varieties of contemporary socialisms (neo-Marxisms), provokes a turn to conservative thought as the only pedagogical approach capable of preserving Latin civilization and culture. It is for these reasons that the last two *Seminars of Polish Pedagogical Thought* were devoted to the topic of conservative pedagogical thought in Poland. The 7th Seminar in 2021 was devoted to mapping the research field, while the 8th Seminar in 2022 focused on the representatives of conservative pedagogical thought in Poland. As a

result of the inspiring reflections from the 7th Seminar, volume 8/2022 of *Polish Pedagogical Thought* contains eleven articles and one archival text which explore both the history of conservative pedagogical thought in Poland and modern education in a conservative spirit.

The present volume is partly inspired by the results of the 8th Seminar of Polish Pedagogical Thought. It turns out that the construction of a list of representatives of Polish conservative thought pedagogy poses some difficulties today. Within this volume we find but a few pedagogues who exemplify conservative visions of man and his upbringing, and who promoted conservative culture and visions of society, and few educational organizations and institutions operating in the spirit of conservative pedagogical thought.

The “conservativeness” of some interpretations and proposals may give rise to dilemmas. Many pedagogical concepts are similar to those of the main character of the article by Stanisław Gałkowski, who writes: “In Znaniński’s writings one can find an extremely critical vision of contemporary culture, as well as a very optimistic vision of the ‘civilization of the future.’ The first one is obviously conservative in nature, and in my opinion, conservative themes (including emphasizing the role of elites, the need for harmonious cooperation between classes and social groups) are also present in the second one.” In a word: as current pedagogical thought is not always clearly defined, discussions and dilemmas are a matter of course and are even a “healthy symptom” of the struggle with the legacy and problems of contemporaneity. Moreover, the matter is made more difficult by the vastness of conservatism itself, including the multiplicity of its internal currents.

In this volume, 9(1)/2023¹, we present to the reader fourteen texts, including twelve peer-reviewed articles (of which the final two texts are review articles) and a scientific polemic by two outstanding Professors, Stanisław Gałkowski and Lech Witkowski. As the editor-in-chief of the journal, I consider this a significant scientific event.

I remain hopeful that this first part of the ninth volume of *Polish Pedagogical Thought* will be an inspiration for educators and for researchers of pedagogical theories and practices; that it will expand the freedom of choice for students and academic teachers regarding their own preferences in the area of educational theory and pedagogical trends; and that it will broaden our perspectives on the legacy of scientific pedagogy, a legacy worth saving and continuing.

Janina Kostkiewicz²
Kraków, July 24th, 2023

¹ The second part of the yearbook *Polish Pedagogical Thought* – volume 9(2)/2023 – is dedicated to women in science and education and will be edited by Dominika Jagielska and Barbara Ostafińska-Molik.

² Prof. Janina Kostkiewicz, Ph.D. – Professor at the Institute of Pedagogy, Jagiellonian University; Chairperson of the Council of the Discipline Pedagogy, Jagiellonian University; founder and editor-in-chief of the journal *Polish Pedagogical Thought*; author of, among others, the following monographs: *Polish Current of Criticism of Nazism before 1939* (Krakow 2020), *Pedagogika humanizmu społecznego Andrzeja Niesiołowskiego* (Krakow 2015), *Kierunki i koncepcje pedagogiki katolickiej w Polsce 1918–1939* (Krakow 2013), *Wychowanie do wolności wyboru* (Krakow 2008); editor and co-author of many edited volumes and numerous articles. E-mail: janina.kostkiewicz@uj.edu.pl.